

35. A központi hatalmak Balkán-hadjárata 1941-ben
(Pándi Lajos: *Köztes Európa*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 458. o.)

a náci zászlót, és kitűzte a görög nemzeti lobogót. Ennek emlékére a német megszállás alóli felszabadulás óta a Belvedere-kilátón folyamatosan lobog a görög nemzeti zászló. Glezoz nemzeti hős lett, de a II. világháború után kommunista nézetei miatt bebörtönözték.

A német megszállás egyik tragikus következménye lett a zsidók szervezett elkülönítése és koncentrációs táborokba (elsősorban Auschwitzba) szállítása 1943 elejétől. (1942 januárjában zajlott le Németországban a hírhedt wanne-i konferencia, ahol megfogalmazták és megtervezték a zsidók kérdés „végleges megoldását”-nak részleteit. Ezt követően indult el a megszállt területek zsidó lakosságának összegyűjtése, és munkatáborokba, valamint megsemmisítő táborokba történő elszállítása.) Az ország területén élt zsidó lakosság 87%-a vesztette életét a német megszállás alatt (kb. 67.000 ember). Legtöbbjüket Thessaloniki városából szállították el, ahol kb. 46.000 zsidót, a város teljes lakosságának 1/5-ét vitték megsemmisítő táborokba. (Thessaloniki hagyományosan a legnagyobb zsidó közösségnek otthont adó város volt, ahová 1492 után érkeztek nagyobb számban szefárd zsidók, a rekonquista utáni spanyol zsidóüldözés elől menekülve. Innentől kezdve közösségük egyre népe-sebb lett. 1912-ben, amikor a város Görögországhoz került, a lakosság több mint 50%-a zsidó származású volt, a görögök kb. 30%-ot alkottak, de bolgár és muzulmán közösségek is éltek

területén. A város ezt a kozmopolita jellegét kb. két évtized alatt elveszítette: az 1923-as lakosságcsere a muzulmán, a német megszállás a zsidó lakosságától fosztotta meg.)

A POLGÁRHÁBORÚ

A német megszállással szembeni küzdelem a megtorlások ellenére is folyamatos volt, de egyre erősebb lett a rivalizálás a két nagy ellenálló szervezet, az EAM-ELASZ és az EDESZ között. Előbbi kommunista állam megalakítását tervezte a világháborút követően, ezért az ország katonai és politikai döntéseit irányító britek az EDESZ-t támogatták. Az EAM viszont 1943-ra rengeteg fegyvert zsákmányolt az olasz megszállóktól, ezért vezetői elhatározták, hogy mivel szerintük Görögországban már nem tart sokáig a háború, ellenőrzésük

alá vonják az országot az esetleges brit katonai megszállás előtt. (A német-olasz csapatok ugyanis vereséget szenvedtek közben Észak-Afrikában, így teljesen kiszorultak onnan, sőt a szövetségesek 1943 nyarán partra szálltak Szicíliában, elkezdve Olaszország felszabadítását, a Csigá-offenzívát.) A polgárháborút valójában három elkülönülő, de egymással szoros kapcsolatban álló szakaszra lehet osztani. Az első 1943-ban zajlott le, amikor a hegyekben állomásozó ellenálló csapatok fegyveres összecsapásokat kezdtek egymás ellen. 1944-1945 hozta el az újabb szakaszt, az epiroszi és athéni harcokkal, majd 1946-1949 között a polgárháború legvéresebb, legpusztítóbb időszaka következett.

A kommunista ellenállók pozíciójuk megerősítéséhez a többi partizánmozgalommal is le kellett számolniuk, főleg a nagy vetélytárs EDESZ-szel. Az ELASZ 1943 októberében elindította első támadását, de jelentős sikert nem ért el, így brit közvetítéssel fegyverszünetet kötöttek 1944 februárjában. Megnehezítette a megegyezést, hogy a baloldali nem kívánta az uralkodó visszatérését az országba, míg a jobboldali szervezetek az emigráns kormánnyal

36. kép: 1959-es bélyegkülönlegességek. A fenti, görög bélyegeken Nagy Imre, az 1956-os forradalom mártírja látható, „Szabadságot a népeknek!” felirattal, alatta pedig a válaszul kiadott szovjet bélyeg Manolisz Glezozs arcképével, háttérben az Akropoliszsal.

és a királlyal is tárgyaltak. 1944 áprilisában Georgiosz Papandreu lett az emigráns kormány vezetője, aki májusban Libanonba szervezett találkozót az összes ellenállási csoport számára, új koalíciós kormányt alakítva a baloldali csoportok részvételével. Ezt követően, szeptember 27-én megkötötték Nápoly mellett a casertai megállapodást, amely kimondta, hogy Papandreu az összes partizánalakulat vezetője, azok irányítását pedig az újonnan alakult Görög Nemzeti Egységkormány irányítása alá kell helyezni, amelynek parancsnoka Ronald Scobie tábornok lett. Megegyezés született arról is, hogy az ELASZ csapatai nem jelennek meg Athén, Pireusz és Joannina városaiban.

1944. szeptember elején a németek megkezdték a kivonulást Görögországból, október 4-én már brit csapatok szálltak partra a Peloponnészoszon, 13-án pedig ejtőernyősök szálltak le a főváros mellett, bevonulva Athénba. Pár nappal később brit hadihajók érkeztek Pireusz kikötőjébe, 18-án pedig hazaszállították a Papandreu vezette emigráns kormányt. (Egy nap késleltetéssel érkezett haza a kormány, szerdán, hogy elkerülje a keddi érkezést. Kedd ugyanis baljós és szerencsétlen nap a görögök számára, amióta 1453. május 29-én ezen a napon esett el Konstantinápoly városa.) A legnagyobb gondot az okozta, hogy sem az egykori emigráns kormány, sem pedig a britek nem rendelkeztek nemzeti támogatottsággal, miközben saját katonai erejük sem volt elég erős ahhoz, hogy stabilitást hozzon. Az 1943-tól megjelent kommunista terror (amely főleg a kollaboránsok ellen irányult), polgárháborús helyzetet eredményezett. A bizalmatlanság mindkét fél részéről nagyon erős volt, és ez megnehezítette a megegyezést. Így aztán a brit katonaság megjelenésével párhuzamosan összecsapások alakultak ki az ELASZ tagjai és az angol támogatást élvező kormánycsapatok között. Ugyanakkor a polgárháború az északi területek szláv ajkú népessége és az athéni kormány közötti konfliktussá is vált, amelyben előbbiek autonómiát, és az északabbra lévő kommunista szláv országokkal szorosabb kapcsolatot építettek volna ki, míg a kormány a beolvasztásukat szerette volna megvalósítani. Így egyszerre ideológiai és nemzetiségi talajon is állt a küzdelem.

Észak-Görögország területén a Balkán-háborúkat követően kb. 250.000 fős szláv népesség élt, amely jelentősen lecsökkent a kivándorlás és a lakosságcsere-egyezmények miatt. A második világháború idején nagyjából 150-160 ezres szláv anyanyelvű közösség élt a területen. Őket is több csoportba lehetett azonban sorolni a görögséghez fűződő érzelmeik és viszonyulásuk alapján. Egyik csoportjuk görögbarátként volt jellemezhető, akik a görög nemzeti érdekeket tartották szem előtt, sokan közülük be is olvadtak, asszimilálódtak. Voltak olyanok, akik nem ismerték el a görög fennhatóságot, de nem is akarták elhagyni lakóhelyüket. Ők az VMRO 20. század eleji elképzeléseivel azonosultak, és egy független

Macedónia területén képzelték el jövőjüket. Az 1903-as Illés-napi felkelés céljait fogalmazták meg újra az 1940-es években (olykor családi kapcsolatok is fűzték őket az 1903-as forradalmárokhöz), és bár nem volt népes a táboruk, a Görög Kommunista Párt vezetésében jelentős volt a befolyásuk. *„Céljuk a Komintern által is támogatott 'Balkáni Föderáció keretében az Egységes és Független Makedónia' megeremtése volt”*. (Jakovosz D. Mihailidis: *„Monarchofasizták és szláv-makedón szabadságharcosok*. Fokasz Nikosz (sz): *A görög polgárháború*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2006, 180. o.) A Komintern szovjet vezetéssel próbálta a kommunizmust kiterjeszteni minél szélesebb területre, ehhez felhasználva a helyi kommunista csoportokat és pártokat. A görögországi szlávok ezen csoportja a macedón-tudat megerősítésében volt érdekelt, hogy így gyengítse a szintén jelen lévő bolgárszimpatizáns szlávok befolyását. Ez utóbbi csoport Bulgáriához szeretett volna csatlakozni, azaz egyesülni Bulgáriával, helyreállítva az 1878-as San Stefano-i Nagy-Bulgáriát. A két utóbbi csoport aktivitása miatt erősödött fel a polgárháború nemzetiségi vetülete, hiszen őket az EDESZ egyértelműen görögellenesnek és hazafiatlannak tekintette, akik veszélyesek a szabad Görögországra. Őket tehát kizárták a nemzet fogalmából, árulóként tekintve rájuk függetlenül attól, hogy részt vettek-e a német megszállás elleni harcban vagy sem. Érdemes megemlíteni a kommunista Demokratikus Hadsereg összetételével kapcsolatban, hogy 1949-ben, a polgárháború végén, tagjainak kb. 40%-a szláv származású volt!

November 2-án Görögország felszabadult a német megszállás alól, de a britek nem bírták felszámolni a nagyobb fegyveres erővel rendelkező baloldali ellenállást, így fokozódott a katonai aktivitás. Az ELASZ több katonai osztaga nem fogadta el a britek irányította átszervezést, és Athén városába vonult. Churchill erre egyértelmű táviratot küldött, amelyben leszögezte, hogy Papandreu kormányának védelmében azonnal be kell avatkoznia a brit haderőnek. Scobie tábornok ezt követően előkészítette a Nemzeti Gárda megalakítását, ahová az ELASZ egységeit is be akarta sorozni. Ezt az ELASZ nem fogadta el, főleg amiatt, mert a Gárdába még a németekkel korábban kollaboráló fegyveres alakulatokat is beolvasztottak. Az ELASZ létszáma a németek kivonulásakor 60.000 fő körüli volt, erős katonai pozíciót birtokoltak.

Az ország későbbi sorsát nem csak a területén zajló események befolyásolták, hanem a nagyhatalmi politika is. 1944 októberében került sor Sztálin és Churchill moszkvai találkozójára, ahol előzetesen megegyeztek a kelet-európai érdekszféra határainról. Itt Sztálin lemondott Görögországról, 90%-ban határozva meg a brit beleszólást az ország életébe. Ezzel eldőlt, hogy a Szovjetunió nem fogja támogatni a görög baloldali harcát. November 7-én Churchill már előre látva a polgárháborút, a következőket írta Eden külügyminiszternek: *„Mivel magas árat fizettünk, amiért Oroszország szabad kezet adott nekünk Görögországban,*

habozás nélkül be kell vetnünk a brit csapatokat Papandreu úr királyi görög kormányának támogatására. ... Remélem, hogy a görög dandár hamarosan megérkezik, és habozás nélkül tüzet nyit, ha szükséges. ... Biztos vagyok benne, hogy összeütözközésre kerül sor az EAM-mal, és nem is igyekezzünk ezt elkerülni, csak helyesen kell megválasztanunk a terepet.” (Coubard, Jacques: *Theodorakis. Görögország: álom és lázálom*. Gondolat, Budapest, 1971, 48. o.)

1944. november végén Papandreu hivatalosan is feloszlatta a katonai szervezeteket, erre válaszul az EAM miniszterei december 1-én kivonultak az egységkormányból, 3-ára pedig tiltakozó gyűlést hívtak össze a parlament előtti Alkotmány térre, amit másnap általános sztrájk követett volna. A tüntetésen megjelent tömegbe azonban a félkatonai és rendőri alakulatok belelőttek, ahogy a másnapi, temetés utáni tüntetés során is sortűzet alkalmaztak. A brutális fellépésnek kb. 70 halálos áldozata és 150 sebesültje volt. Ez után Athénban utcai harcok törtek ki, Scobie tábornok pedig ostromállapotot hirdetett ki 4-én. Ezzel kezdetét vette a „kis polgárháború” az ELASZ és a brit egységek támogatását élvező jobboldal között. A kommunisták viszont nem fejtették ki számottevő tevékenységet Athénon kívül, így a decemberi összecsapások a városra koncentráálódtak. A brit diplomácia megpróbálta rendezni a helyzetet, míg Churchill minden alkalommal arra hivatkozott, hogy a brit jelenlét Görögországban a Szovjetunió és az USA egyetértésével valósult meg, azaz teljes nagyhatalmi támogatottságot élveznek. A helyzet komolyságát mutatta, hogy karácsonykor Churchill és külügyminisztere, Anthony Eden személyesen érkezett a görög fővárosba a Papandreu-kormány támogatására és a krízis megoldására. Nagyrészt ennek is betudható, hogy 1944 legvégén a brit parancsnokság és az EAM tűzszüneti megállapodást írt alá, és elhatározták a tárgyalásos rendezést. Ennek folytatásaként 1945 januárjában megkezdődtek a varkizai tárgyalások, az ELASZ minden egysége elhagyta Athén városát, a „kis polgárháború” véget ért. A polgárháború második szakaszának fontos jellemzője volt, hogy a britek jelenléte egyre erősebbé és meghatározóbbá vált, már a közvetlen fegyveres beavatkozás területén is. Ugyanakkor Épirosz északi területein szinte semmiféle pozícióval nem rendelkeztek, ottani tevékenységük csak az EDESZ alakulatainak kimenekítésére korlátozódott, hiszen az ELASZ abszolút fölény miatt félté volt teljes megsemmisülésük.

1945 elejére a brit beavatkozás ellenére is megmaradt még az EAM jelentős helyzeti előnye (az ország kb. ¾-ét ellenőrizte), de február 12-én a korábbi egyeztetések hatására aláírta a varkizai megállapodást, azaz a tűzszünetet. Az Athén tengerparti kerületében aláírt egyezmény kimondta, hogy minden alakulatot le kell szerelni, a fegyvereket le kell szolgáltatni, cserébe garantálták a politikai és szabadságjogok visszaállítását, szabad választások tartását.

Az ELASZ beleegyezett abba, hogy leteszi a fegyvert és feloszlatta magát. (A megegyezésben szerepet játszhatott az is, hogy február 4. és 11. között ülésezett a jaltai konferencia, ahol a három nagy: a Szovjetunió, az USA és Nagy-Britannia kijelölte a szovjet érdekszférát, amely már Görögországra nem terjedt ki.) A konfliktus ezzel mégsem ért véget, sőt még hevesebb vérontás vette kezdetét: a görög polgárháború harmadik szakasza.

A fasiszta megszállás és a polgárháború során a terror különböző formái jelentek meg, egyre erőteljesebben és egyre nagyobb területen. Ideológiai háttére alapján három csoportba lehet őket sorolni. A „feketeterro” a német-olasz-bolgár megszállók, és a velük együttműködő görög Biztonsági Különítmény tagjaihoz kötődik. Ez a tömeges megtorlás és megfélemlítés eszköze volt, amely minden ellenállási formát fel akart számolni. Becslések szerint 40-50.000 áldozata volt a megszállás alatt. Már a világháború alatt megjelent a második típus, a „vörös-terror”: a kommunisták által elkövetett vérengzések, főleg a partizánalakulatok részéről 1945-1946 alatt, majd a Demokratikus Hadsereg akcióiban. Leghevesebben a megszállás idején dült, de ekkor még nem központi irányítás és szervezethez alapult. Ezt követően Észak-Görögországban erősödött fel 1945-1947 között a partizán csapatok tevékenységével, majd a Demokratikus Hadsereg vérengzésével fejeződött be a polgárháború utolsó szakaszában. 1942-1943 folyamán még egy-egy baloldali vezetőhöz (főleg Veluhiotisz Ariszhoz) volt köthető. „Nyilvános és általában kollektív jelenléte kíván: a kivégzések a falu központjában történtek a lakosok részvételével, akik az áldozatok egyéniségétől függően hoztak értéktelítet. (...) Ezt az alkalmi és decentralizált erőszakot gyakran érte kritika a GKP-től, amely megkísérelte visszaszorítani azt.” (Sztathisz Kalivasz: *Az erőszak formái, mértéke és gyakorlásának módzatai a polgárháború idején /1943-1949/*. In: Fokasz Nikosz (sz): *A görög polgárháború*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2006, 159. o.) Ez elsősorban a besúgók, azaz a kollaboráns-gyanús egyének ellen nyilvánult meg. Ezek a spontán megtorlások váltak később felülírt és szervezett megtorlásokká, és kezdték saját hatalmuk megerősítésére is felhasználni azt. Így mindenki ellen irányult, aki megkérdőjelezte a kommunista célokat, 1945 után pedig a kormány és a britek ellen is megjelent. (1946-ig több tízezerre becsülik áldozatait, utána „enyhült”, 1946 és 1949 között kb. 4.000 fő halála köthető ide.) Végül meg kell említeni a „fehérterror”, amely a megszállás után vette kezdetét a jobboldal részéről, a kommunisták, vagy „gyanús ideológiájú” személyekkel szemben. Körülbelül 5.000 halálos áldozata volt, elsősorban félhivatalos helyi, lazán szervezett bandák bosszújáról lehet beszélni, lokális kötődésű leszámolásokról, amelyet elnéztek a hatalom helyi képviselői, így szinte támogatták.

A varkizai egyezmény nem hozott tehát stabilitást, sőt a görög kormány a brit támogatás ellenére sem tudta teljesen ellenőrzése alá vonni a vidéket. A második világháború után

fontos kérdésként jelent meg az államforma problémája, hiszen a két világháború között már egyszer kikiáltották a köztársaságot, a kommunisták pedig már csak elvi alapon sem támogathatták az uralkodó visszatérését. A britek ragaszkodtak hozzá, hogy a népszavazás előtt parlamenti választásokat tartsanak. 1945 végén brit nyomásra Themisztoklesz Szofulisz, a Liberális Párt nyolcvanéves vezetőjét bízták meg kormányalakítással, aki egy stabilabb kormány vezetőjeként lett miniszterelnök. Szofulisz ezt követően bejelentette, hogy 1946. március 31-én tartják meg az 1936 utáni első szabad választásokat, majd ezt követően tartanak népszavazást az államforma kérdéséről. Ez a sorrend ellent mondott a varkizai megállapodásnak. A kommunisták, a német koncentrációs táborból visszatért Nikosz Zahariadis vezetésével úgy döntöttek, hogy tiltakozásként nem vesznek részt a választásokon, így nem lett parlamenti képviselőjük sem. Az 1946-os választásokat a Néppárt nyerte meg, Caldarisz, a (monarchista) Néppárt vezetőjeként jobboldali koalíciós kormányt alakított, ami gyakorlatilag előre vetítette az államformáról szóló népszavazás eredményét is. És valóban: 68%-ban az uralkodó visszatérésére szavaztak a görögök, bár a kommunisták szerint ez az eredmény nem fejezte ki a valós erőviszonyokat. Az eredményt nem csak a kommunisták választási távolmaradása befolyásolta (amit később komoly hibaként róttak fel Zahariadisznak párthívei), hanem az is, hogy a politikai közép hívei számára sokkal elfogadhatóbb volt a királyság restaurációja, mint egy esetleges kommunista rendszer kiépülése.

A népszavazást követően a fegyveres harc folytatódott. Az ELASZ tagjai a jobboldali terror elől elsősorban az északi hegyvidéki területekre húzódtak vissza, 1946. október 28-án hivatalosan megalakítva a Demokratikus Hadsereget Markosz Vafiadis vezetésével. 1947 tavaszára az ország jelentős részét újra ellenőrzésük alá vonták, a gerilla-harcmodorral nem tudták a britek eredményesen felvenni a küzdelmet. Közben a nemzetközi eseményekben is változások következtek be. 1945 áprilisában elhunyt Roosevelt amerikai elnök, aki a kompromisszumra építette az amerikai politikát. Utódja Harry Truman már a Szovjetunióval, és így a kommunistákkal szembeni határozottabb fellépést kezdte el szorgalmazni, ami a görög eseményekre is hatást gyakorolt. A bipoláris világrend ezzel párhuzamosan kezdett megszilárdulni, ahogy Churchill híres, 1946. március 5-én elhangzott fultoni beszédében felhívta rá a figyelmet:

„A baltikumi Stettintől az Adriánál levő Triestig vasfüggöny ereszkedett le, a kontinens teljes szélességében. E vonal mögött van Közép- és Kelet-Európa ősi államainak összes fővárosa. Varsó, Berlin, Prága, Budapest, Belgrád, Bukarest és Szófia, mindezen híres városok, környező népességükkel abban fekszenek, amelyet szovjet szférának kell neveznem, és így vagy amúgy, de mind ki van téve nem csupán a szovjet befolyásnak, de egy igen erős és egyes esetekben fokozódó mértékű moszkvai ellenőrzésnek is.”

(Részlet Churchillnek, a fultoni egyetemen elmondott beszédéből. A beszéd teljes szövegét ld: Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződéses 1945-1982*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 61-69. o. vagy Mezei Géza (szerk.) *Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése (1945-1949)*. Új Mandátum Könyvkiadó, Bp., 2001. 117-124.)

Ezt a nézetet kezdték el ekkortól az amerikai külpolitikában is elfogadni, február 22-én írta meg Kennan híres „hosszú táviratát” az amerikai külügyminiszteriumnak, amelyben először jelent meg a szovjet veszély. Georges F. Kennan Moszkvában akkreditált amerikai diplomata jelentésében kifejtette, hogy „Görögország beleillik Oroszország közel-keleti, földközi-tengeri és indiai-óceáni expanziós tevéibe”, és hogy Görögország és Törökország nagyon fontosává vált, hiszen „a nyugati (demokratikus) rendszernek alkalma nyílik arra, hogy a legerősebb frontot állítsa a szovjet módszer és befolyás kifelé és dél felé történő kiterjesztésével szemben”.

(John O. Iatrides: *A görög polgárháború nemzetközi háttere*. In: Fokasz Nikosz (sz): *A görög polgárháború*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2006, 36. o.)

Ezzel a kommunizmus előretörésének megakadályozása nemzetközi ügyévé változott. A világháború utáni belső gazdasági és politikai nehézségek hatására Nagy-Britannia úgy döntött, hogy kivonul az egyre véresebbé váló polgárháborúból. A britek helyét az Egyesült Államok vette át, amikor Truman amerikai elnök először fogalmazta meg a kommunizmus feltartóztatásának politikáját, a róla elnevezett Truman-doktrínát meghirdetve. 1947. március 12-i beszédében a Kongresszus felhatalmazását kérte a Görögországnak és Törökországnak nyújtandó egyenként 400 millió dolláros segélyére.

„Az Egyesült Államokhoz a görög kormány részéről pénzügyi és gazdasági segítségre irányuló kérés érkezett... Magának a görög államnak fennállását ma a kommunisták vezette több ezer felfegyverzett ember terrorista tevékenysége fenyegeti. ... Csak egy pillantást kell vetnünk a térképre, hogy megértsük, a görög nemzet további léte és integrációja nagy jelentőségű egy sokkal tágabb helyzet szempontjából. Ha Görögország egy fegyveres kisebbség ellenőrzése alá kerülne, ez azonnal komoly hatást gyakorolna szomszédjára, Törökországra. A zűrzavar és rendetlenség kiterjedhetne az egész Közép-Keletre. ... Ennélfogva kérem a Kongresszust, adjon felhatalmazást arra, hogy Görögországnak és Törökországnak az 1948. június 30-án végződő időszakra 400 millió dollár segélyt nyújtson. ... amerikai polgári és katonai személyzetet küldjünk ki, hogy segídkezzenek az újjáépítés feladatában.” (Lugosi György (sz): *Dokumentumok a Közép- és Közép-Kelet történetéhez (1914-1980)*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980, 223-225. o.)

Ezt követően, 1947 júniusában Görögországra is kiterjesztették az európai gazdaság újjáépítésére szánt Marshall-tervet. Ezzel az USA megjelent a Földközi-tenger térségében,

egészen napjainkig jelentős világpolitikai pozíciókkal rendelkezve ebben a régióban is. A görög kormányt támogató katonai erő megkétszereződött, miközben Sztálin nem kockáztatta a nyílt összeütközés lehetőségét az USA-val, így nem támogatta a kommunista ellenállást.

Ezért is tűnik meglepőnek a Görög Kommunista Párt és a Demokratikus Hadsereg álláspontja 1947 tavaszán, amikor a Truman-elv megjelenését követően megfogalmazták a Limnész-tervet. Ebben konkrét katonai lépéseket fogalmaztak meg „*Jelen pillanatra megérett a helyzet a Demokratikus Hadseregünk előtt álló alapvető katonai kötelesség teljesítésére, vagyis hogy Macedónia területén szabad földet teremtsen, és Thesszaloniki központtal felszabadítsa egész Macedónia-Thrákiát.*” (Filiposz Iliu: *Útban a polgárháború felé.* In: Fokasz Nikosz (sz): *A görög polgárháború.* Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2006, 22. o.)

1947 tavaszán ez már utópisztikus elképzelésnek tűnt, hiszen az USA folyamatosan küldött fegyveres csapatokat a jobboldal segítségére, míg Sztálin elzárkózott a baloldal katonai támogatásától. Ennek ellenére 1947 végén Markosz megalakította az Ideiglenes Demokratikus Kormányt, amely központjának és fővárosának az albán határ közelében lévő Konitsa városát szerezte volna megtenni, sikertelenül.

Az amerikai fegyverszállítmányokkal a görög kommunisták már nem tudták felvenni a versenyt, annak ellenére sem, hogy a környező kommunista államok komoly gazdasági segítséget nyújtottak a háború alatt. Ugyanakkor újabb komoly hibát követtek el, amelylyel a Demokratikus Hadsereg elvesztette helyzeti előnyét, még az északi területeken is. Zahariadis ugyanis tovább akarta növelni befolyását Markossal szemben, ezért ragaszkodott a Demokratikus Hadsereg gerilla harcmodorának megszüntetéséhez, és reguláris hadsereggé történő átszervezéséhez. Markosz ezt elutasította, ekkor Zahariadis leváltotta őt a hadsereg éléről. Ez a belső megosztottság tovább gyöngítette pozícióikat, miközben az sem könnyítette helyzetüket, hogy az 1948-ban lezajló szovjet-jugoszláv vitát követően Sztálin kizárta Titót a kommunista táborból. (Az öngazgató kommunizmus jugoszláv modellje nem volt elfogadható a sztálini rendszer számára, a nyílt szakítás után Tito pedig a nyugati országok felé, valamint az „el nem kötelezett országok mozgalma” irányába mozdult el.) A jugoszláv támogatás 1949 júliusában szűnt meg teljesen, mikor Tito elrendelte a görög határ lezárását, így a felkelők utánpótlásvonalait és visszavonulási lehetőségeit is elvágta. Szeptemberre véget értek a harcok, a kommunisták pedig október 15-én letették a fegyvert. Ezzel hivatalosan véget ért a polgárháború, de hatása évtizedekig érezhető volt még.

A kommunista felkelők jelentős része Albániába és Jugoszláviába menekült azzal

a meggyőződéssel, hogy pár hónap múlva újra kezdenek harcolni Görögországban. Ez az irreális elképzelés módosult, amikor megkezdtek elszállítástukat a kommunista országokba. Összesen körülbelül 120.000 embert telepítettek át, legtöbbjüket (kb. 60.000 fő) Jugoszláviába. Ekkor érkeztek Magyarországra is körülbelül 5.000-en, akik legnagyobb számban Budapesten (egykori Dohánygyár területén) és az ekkor létesített Görögfalván (1952-től Beloannisz településen) kezdtek új életet.

Az 1940-es évek az újjörög történelem legtragikusabb évtizede volt, amikor csak a polgárháborúban 70-100.000 ember vesztette életét. A polgárháborúnak azonban az egész görög társadalomra nézve is komoly következményei voltak: az újabb nemzeti kettészakadás. Innentől kezdve a kommunisták különültek el a társadalom összes többi csoportjától, még a párbeszéd lehetőségét is kizárva. A baloldal veresége miatt a második világháborút követő

37. Görög menekült gyerekek útban új otthonuk, Magyarország felé, 1949-ben. (Purosz Alexandrosz - Balogh Ádám: *A szegedi görögök története*, Szegedi Görög Füzetek 4, Szegedi Görög Nemzetiségi Önkormányzat, Szeged, 2012, 13. o.)

bő két évtizedben csak jobboldali kormányok kerülhettek hatalomra, a kommunista szimpatizánsokat pedig számon tartották, sőt üldözték. Ez a rendszer nem tudott igazi stabilitást adni a görög politikai, gazdasági és társadalmi életnek, ami újabb katonai puccshoz vezetett 1967-ben.